

20.3.2012

Dnro 1224/4/10

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

LENTOASEMAN TURVATARKASTUSALUEEN VALOKUVAUSKIELTO

1

KANTELU

Kantelija arvostelee Finavia Oyj:n Helsinki-Vantaan lentoasemalla noudattamaa käytäntöä, jonka mukaan lentoaseman yleisissä matkustajatiloissa on turvatarkastusta koskeva valokuvauskielto. Kielto on osoitettu selkein kuvasymbolein. Kantelija kertoo havaitsemastaan tapauksesta ja keskustelustaan kuvaamista koskevan ohjeistuksen sisällöstä tämän turvatarkastajan kanssa.

Kantelija huomauttaa, että matkustajien turvatarkastustiloihin on lentoaseman aulatiloista vapaa pääsy sekä täysin esteetön näkyvyys. Turvatarkastajien työskentely tapahtuu kokonaan yleisölle avoimissa tiloissa. Kantelija kiinnittää huomiota siihen, että hänen kuvaamassaan yksittäistapauksessa (jota sinänsä kantelu ei koske) tallennusvälineen muistin katsominen ja kuvien mahdollinen poistettavaksi vaatiminen kajoaa merkittäväällä tavalla omaisuuden suojaan sekä myös yksityisyyden suojaan siltä osin kuin tallennusvälineessä on yksityiselämään liittyvää kuvamateriaalia.

2

SELVITYS

Liikenteen turvallisuusviraston selvityksen 26.8.2010 mukaan lentoaseman turvatarkastustiloja saa kuvata etäältä. Valokuvauskielto on osoitettu selkein kuvasymbolein. Kielto perustuu turvajärjestelyjen, turvatarkastusmenettelyjen ja laitteiden suojaamiseen. Jotta korkeatasoisen ilmailun turvaaminen ei vaarantuisi, on tärkeää, että lentoasemien turvamenettelyjä, laitteita tai henkilöitä taikka niiden lukumäärää, laatua ja sjoittelua ei ole mahdollista vapaasti tallentaa. Lisäksi kuvauskielto turvatarkastuspisteissä on perusteltua henkilöiden yksityisyyden suojan nojalla. Turvatarkastuksessa voidaan edeltä määrätyn satunnaisotoksin tai tapauskohtaisesti etsiä henkilön vaatteisiin mahdollisesti piilotettuja esineitä ja tutkia heidän käsimatkatavaroitaan. Turvatarkastuspiste ei ole yleisölle avointa tilaa ja kuvaaminen todennäköisesti loukkaisi turvatarkastustoimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden yksityisyyttä rikoslain 24 luvun 6 §:n mukaisesti.

Viraston selvitykseen on liitetty Finavia Oyj:n Helsinki-Vantaan lentoaseman viestinnän julkaisemat ohjeet, jotka on päivätty 9.12.2009. Niiden mukaan porttialueelle saavat mennä vain matkustajat ja työntekijät, joilla on Finavian myöntämä transit-oikeuksin merkitty henkilökortti. Muutoin porttialueelle pääsee vain saatettuna vierailijaluvalla. Lentoturvallisuussyistä aseman PR-päällikön luvalla asematasoalueella kuvaaminen voidaan järjestää vain poikkeustapauksissa. Lentoliikennealueella kuvaaminen on lentoturvallisuussyistä kiellettyä. Matkustajien ja matkatavaroitten turvatarkastustiloissa kuvaaminen on lentoturvallisuussyistä kiellettyä. Matkustajien turvatarkastustiloja saa kuvata etäältä. Turvatarkastuslaitteistojen ja kuvatulkintaruudun kuvaaminen on kiellettyä. Turvatarkastushenkilöstön kuvaamiseen on pyydettävä lupa ennen kuvan julkaisemista.

Kuvauskielto, joka on osoitettu turvatarkastusalueella kuvasymbolein, perustuu ainoastaan noudatettuun käytäntöön. Sen sijaan siviili-ilmailun turvaamista sääntelevät Euroopan unionin turvaasetus ja sen nojalla annetut komission täytäntöönpanoasetukset tai ilmailulaki eivät sääntele kuvaamista turvatarkastustilanteessa.

3

RATKAISU

Kantelija on kertonut kantelukirjelmässään yksittäisestä näkemästään kuvaustilanteesta. Katson, että minulla ei kantelun perusteella ole aihetta ryhtyä selvittämään tätä yksittäistä kuvaustilannetta, koska rajoituksen kohteena olleesta henkilöstä ei ole tietoa. Sen sijaan arvioin asiaa yleisellä tasolla.

Sananvapautta koskeva sääntely

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus, johon sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Sananvapaussäännöksen keskeisenä tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Vaikka sananvapautta ydinajatukseltaan voidaan pitää poliittisena perusoikeutena, sen piiriin on perinteisesti luettu muunkin tyyppiset ilmaisut niiden sisällöstä riippumatta. Valokuvaaminen ja valokuvien julkaiseminen ovat yksi sananvapauden käytön alue.

Sananvapaussääntely kieltää ennakkoesteiden asettamisen viestinnälle, mutta sallii esimerkiksi rikos- ja vahingonkorvauslainsäädäntöön perustuvan sananvapauden käytön jälkikäteisen valvonnan samoin kuin sananvapauden käyttöä koskevien järjestysluonteisten määräysten antamisen lailla. Sananvapauden asema perusoikeutena kuitenkin myös rajoittaa mahdollisuuksia puuttua jälkikäteen sen käyttöön (HE 309/1993 vp, s. 56–57 ja HE 1/1998 vp, s. 79).

Edellä todettuihin rajoituksiin sisältyy vaatimus julkisen vallan toimenpiteiden oikeasuhtaisuudesta sananvapauden käyttöön puuttuttaessa (PeVM 25/1994 vp, s. 5). Julkiselle vallalle perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen koskee myös sananvapautta kuten myös yksityiselämän suojaa.

Sananvapautta ei ole sidottu mihinkään tiettyyn viestinnän muotoon, vaan sananvapaus turvataan riippumatta ilmaisemiseen tai julkistamiseen kulloinkin käytettävästä menetelmästä. Sananvapaussäännöksessä tarkoitettujen ennakkoesteiden kiellon piiriin kuuluvat paitsi viestien sisällön ennakkotarkastus myös sananvapauteen sisältyvien oikeuksien luvanvaraistaminen samoin kuin kaikki muut ennakkollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen. Sananvapaussäännöstä säädettäessä lähtökohta on ollut, että kaikki olennaiset sananvapauden käyttämisestä koskevat säännökset tulee antaa lailla (HE 309/1993 vp, s. 56–57 ja HE 1/1998 vp, s. 79).

Sananvapauden rajoitusten sallittavuutta on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa. Yleisiä rajoitusedellytyksiä ovat muun muassa seuraavat: 1) rajoitusten tulee perustua lakiin, johon liittyy kielto delegoida perusoikeuksien rajoittamista koskevaa toimivaltaa lakia alemmalle säädöstasolle, 2) rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määritet-

tyjä, eli rajoitusten olennaisen sisällön tulee ilmetä laista, 3) rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttävissä eli rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima, 4) tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta, 5) rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia eli niiden tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi, 6) perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä, 7) rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa (ks. PeVM 25/1994 vp, s. 4–5; ks. myös Ilkka Saraviita: Suomalainen perusoikeusjärjestelmä, 2005, s. 192–215).

Sananvapauden suojan asteeseen vaikuttaa se, rajoittaako sananvapauden käyttäminen jotain toista perus- ja ihmisoikeutta.

Yksityiselämän suoja koskeva sääntely

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu.

Käsite ”yksityiselämä” voidaan ymmärtää henkilön yksityistä piiriä koskevaksi yleiskäsitteeksi (HE 309/1993 vp). Se, mitä yksityisyyteen ja yksityiselämän suojaan kuuluu, on tulkinnanvaraista, suhteellista ja riippuvaista muun muassa siitä yhteydestä, missä asiaa arvioidaan. Yksityiselämän suojan laajuutta onkin harkittava suhteessa toisiin tahoihin – kanssaihmiisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan sekä suhteessa muihin oikeuksiin, kuten esimerkiksi sananvapauteen ja siihen kuuluvaan oikeuteen levittää ja vastaanottaa tietoa.

Rikoslain 24 luvun 6 §:n mukaan joka oikeudettomasti teknisellä laitteella katselee tai kuvaa 1) kotirauhan suojaamassa paikassa taikka käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä taikka 2) yleisöltä suljetussa 3 §:ssä tarkoitettussa rakennuksessa, huoneistossa tai aidatulla piha-alueella oleskelevaa henkilöä tämän yksityisyyttä loukaten, on tuomittava salakatselusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Salakatselusäännöstä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 184/1999 vp) todettiin muun muassa seuraavaa:

”Pykälää sovellettaisiin 2 kohdan mukaan 3 §:ssä tarkoitettuihin huoneistoihin ja rakennuksiin ja rakennusten aidattuihin piha-alueisiin. Näitä olisivat virastot, liikehuoneistot, tuotantolaitokset, toimistot, kokoustilat ja muut vastaavat paikat. Lisäksi edellytettäisiin, että kyseiset paikat ovat yleisöltä suljettuja. Yleisöltä suljetulla paikalla tarkoitetaan paikkaa, johon yleisöllä ei ole pääsyä. Tarkoituksena on ensinnäkin suojata yksityisyyttä tilanteissa ja paikoissa, joissa oleskelua ihmiset pitävät yksityiselämänsä kuuluvana tai eri syistä arkaluonteisena. Tällaisia voisivat olla yhdistysten ja muiden yksityisten järjestöjen ja yhteisöjen kokoukset ja muut yksityiset tilaisuudet. Myös yleisöltä suljetut muut kokoukset olisivat salakatselulta suojattuja. Samoin esimerkiksi oleskelu sairaalassa tai muussa hoitolaitoksessa olisi lainkohdassa tarkoitettujen suojan piirissä.

Toiseksi tarkoituksena on suojata muun muassa virastoissa ja toimistoissa työskentelevien rauhaa ja yksityisyyttä sellaisissa paikoissa, joihin yleisöllä ei ole pääsyä. Yleensä virastot ja toimistot olisivat tällaisia paikkoja lukuunottamatta yleisöä varten erityisesti järjestettyjä palvelupisteitä.

Katseleminen ja kuvaaminen olisi 2 kohdan mukaan rangaistavaa vain, jos se tapahtuu yksityisyyttä loukaten. Yksityisyyden käsitettä on käsitelty yleisperustelujen jaksossa 1. Rangaistavaa olisi sekä salaa että avoimesti tapahtuva tarkkailu, jos se loukkaa tarkkailtavan yksityisyyttä. Kotirauhan suojaaman alueen ulkopuolellakin lainkohdassa tarkoitettuisissa yleisöltä suljetuissa paikoissa oleskelevan avoinkin tarkkailu olisi siten rangaistavaa salakatselua, jos se tapahtuu yksityisyyttä loukaten. Rangaistavan käyttäytymisen alan rajaaminen mainituin tavoin olisi perusteltua salakatselussa, koska tarkkailtava ei voisi useissa tapauksissa välttää kuvatuksi tulemistä ja siten yksityisyytensä loukkaamista, vaikka kuvaaja ei yrittäisikään toimia salaa. Sen sijaan salakuuntelussa tarkkailtavat voivat yleensä tarvittaessa keskeyttää puheensa tai ainakin säädellä sitä saatuaan kuunteluaikasta tiedon.

Yksityisyyden loukkaamisen nimenomaisella vaatimuksella on tarkoitus jättää rangaistavan salakatselun ulkopuolelle yksityisyyden kannalta aivan harmiton tarkkailu. Toisin kuin 1 kohdassa teon rangaistavuutta arvioitaessa on tämän vuoksi kiinnitettävä huomiota kuvaajan ja kuvattavan väliseen suhteeseen, katselun tai kuvaamisen tarkoitukseen, kes-
toon, paikkaan ja ajankohtaan sekä kuvattavan tilanteeseen, kuvaamisen yllätyksellisyyteen, kuvattavan kieltäytymisen tai poistumisen mahdollisuuteen ja muihinkin seikkoihin, joilla voi olla merkitystä teon loukkaavuuden arvioimisessa. Teon rangaistavuuden arvioinnissa on olennaista, onko tarkkailuun ollut mahdollista varautua riittävästi ja koetaanko kyseessä olevan tyyppinen tarkkailu yleensä loukkaavaksi.

Oikeudetonta ja yksityistä loukkaavaa ei olisi muun muassa tavanomaiseksi muodostunut 3 §:ssä tarkoitettussa yleisöltä suljetussa paikassa oleskelevan ihmisryhmän kuvaaminen, johon kuvattavat osaavat varautua. Oikeudetonta ei yleensä olisi kokousväen avoimesti tapahtuva valokuvaaminen, jos sen tekee kokoukseen osallistuja tai kokousta luvallisesti seuraamassa oleva henkilö. Samoin olisi arvioitava valokuvan ottamista perhejuhlasta, johon kuvaaja osallistuu. Tällais-
ta tavanomaista kuvaamista, johon kuvattavat osaavat varautua, ei voida pitää oikeudettomana eikä yleensä myöskään yksityisyyttä loukkaavana, vaikkei joku kuvattavista ehtisikään havaita kuvatuksi tulemistaan. Valokuvaaminen mainituis-
sa tilanteissa voi kuitenkin olla oikeudetonta, jos kuvaaja oleskelee paikalla oikeudettomasti. Muutenkin valokuvattavak-
si joutuminen koetaan helposti loukkaavaksi, jos valokuvaaja on ulkopuolinen."

Julkisrauhaa koskeva sääntely

Rikoslain 24 luvun 3 §:ssä säädetään julkisrauhan rikkomisesta. Säännöksen mukaan joka oi-
keudettomasti 1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen liikehuoneistoon, toimis-
toon, tuotantolaitokseen, kokoustilaan taikka muuhun vastaavaan huoneistoon tai rakennukseen
tai sellaisen rakennuksen aidatulle piha-alueella taikka kasarmialueelle tai muulle puolustusvoi-
mien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevalle alueelle, jolla liikkuminen on asianomaisen viran-
omaisen päätöksellä kielletty, taikka 2) kätkeytyy tai jää 1 kohdassa tarkoitettuun paikkaan, on
tuomittava julkisrauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.
Pykälän 2 momentin mukaan julkisrauhan rikkomisena ei kuitenkaan pidetä tekoa, josta on aiheu-
tunut ainoastaan vähäinen haitta.

Siviili-ilmailun turvaamista koskeva sääntely

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) nro 300/2008 (turva-asetus) 1 artiklan mu-
kaan tässä asetuksessa vahvistetaan yleiset säännöt siviili-ilmailun suojelemiseksi siihen kohdis-
tuilta ja sen turvallisuuden vaarantavilta laittomilta teoilta. Lisäksi asetus muodostaa perustan
Chicagossa tehdyn kansainvälisen siviili-ilmailun yleissopimuksen liitteen 17 yhteiselle tulkinnal-
le. Asetuksen 4 artiklan mukaisia yhteisiä perusvaatimuksia siviili-ilmailun turvaamiseksi siihen
kohdistuville ja sen turvallisuuden vaarantavilta laittomilta teoilta esitetään liitteessä. - - -

Myöskään ilmailulaki ei sääntele kuvaamista turvatarkastustilanteessa.

Eräitä aikaisempia laillisuusvalvontaratkaisuja

Olen aikaisemmin ratkaisussani 14.6.2005 Dnro 405/4/03 kiinnittänyt huomiota kuvauslupien
vaatimisen lainmukaisuuteen lentoasemilla, rautatieasemilla ja metroasemilla. Kuvaamisesta len-
toasemilla totesin seuraavaa:

Kantelussa ei ole yksilöity lähemmin sellaista yksittäistä lentoasemiin liittyvää kuva-
ustapahtumaa, jota laillisuusvalvonnassa voitaisiin tutkia. Ilmailulaitoksen lausunnon
mukaan tiedossa ei ole tapauksia, joissa uutiskuvaus olisi estetty Helsinki-Vantaan
lentoaseman yleisölle avoimissa tiloissa. Otan siitä syystä esille vain eräitä yleisiä
näkökohtia kuvaamisesta lentoasemalla.

Totean, että lentoaseman yleisölle avoimet tilat eivät edes paikkoina ole sellaisia, joihin rikoslain 24 luvun 6 §:n säännös ulottuisi. Kuten edellä on ilmennyt, kuvaamisen kiellettävyys edellyttäisi sitä, että paikka on yleisöltä suljettu, ja sitä, että kuvaaminen on oikeudetonta ja loukkaisi jonkun yksityisyyttä. Näin ollen kuvaamisesta ei ainakaan itse kuvaamiseen liittyvistä syistä voida puheena olevissa tiloissa kieltää tai vaatia siihen lupaa.

Ilmailulaitoksen ja liikenne- ja viestintäministeriön selvityksissä esitetty näyttää vastaavan tätä käsitystäni ainakin niiltä osin kuin kysymys on yleisölle avoimista lentoaseman tiloista. Se, mitä selvityksissä on esitetty kuvausluvista, näyttää lähinnä koskevan muita kuin yleisölle avoimia lentoaseman tiloja.

Ilmailulaitokselta saamani selvityksen mukaan kuvausluvan avulla ei kontrolloida tiedonvälitykseen liittyvää kuvaamisoikeutta vaan pikemminkin liikkumisoikeutta tietyllä alueella. Lentoasemilla on runsaasti alueita, joille pääsyä on eri syistä rajoitettu. Näillä alueilla tapahtuva kuvaaminen edellyttää usein aseman omien henkilöstöresurssien sitomista kuvaajien opastukseen ja alueen valvontaan, minkä lisäksi joudutaan varmistamaan, ettei kuvaustoiminta haittaa lentoaseman normaalia toimintaa. Sen vuoksi pääsyä lentoaseman alueelle joudutaan rajoittamaan resurssi- ja toiminnallisista syistä, vaikka kuvaaminen sinänsä ei antaisikaan aihetta rajoituksiin.

Valokuvaamiskieltoja koskevassa laillisuusvalvontakäytännössä vakiintuneena lähtökohtana on ollut se, että valokuvaamisen rajoitusten on perustuttava lakiin. Julkisilla paikoilla valokuvaamista ei ole pidetty järjestyslaissa kiellettynä yleistä järjestystä häiritsevänä tai turvallisuutta vaarantavana toimintana, jos rikoslain 24 luvun 6 §:n salakatselun tunnusmerkistö ei täyty.

Valokuvaamista terveyskeskuksen tiloissa koskevassa apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa (dnro 3447/4/05) kiinnitettiin huomiota siihen, minkälaista tai minkä tasoista yksityisyyttä eri paikoissa oleskelevien henkilöiden on arvioitava odottavan. Tapauksen olosuhteissa valokuvaamisessa ei katsottu olleen kyse sananvapauden käytön ydinalueesta. Sitä vastoin ydinalueen suoja saattoi tulla kyseeseen yksityisyyden suojan kohdalla (potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan potilaan hoito on järjestettävä niin, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan). Apulaisoikeusasiamies katsoi, että terveyskeskuksessa asioivien potilaiden yksityisyyden suoja ja tätä suojaa takaavat potilaan oikeuksia koskevat tarkemmat säännökset edellyttävät terveydenhoitohenkilökunnalta aktiivisia toimia yksityisyyden suojaamiseksi.

Varsinaisen luvan edellyttäminen kuvaamisen ehtona ei kuitenkaan olisi apulaisoikeusasiamiehen mukaan ollut laillista siitä huolimatta, että terveydenhuollon asiakirjasalaisuutta ja vaitiolovelvollisuutta koskevien säännösten perusteella muun muassa jo tiedon siitä, että henkilö on terveydenhuollossa potilaana, on katsottu olevan salassa pidettävä.

Laillisuusvalvontakäytännössä on korostettu, että perimmältään kysymyksessä on ollut kahden perusoikeuden kollisio tai ainakin sitä lähellä oleva tilanne. Kollisio on ilmennyt sananvapauden ja yksityiselämän suojan välillä, vaikka tilanteessa ei apulaisoikeusasiamiehen käytettävissä olleen aineiston perusteella kukaan terveyskeskuksen potilas ollut kokenutkaan yksityisyyttään loukatuksi. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että mahdollinen perusoikeuksien kollisio joudutaan ratkaisemaan punninnalla, jolloin tavoitteena tulee olla molempien perusoikeuksien mahdollisimman täysimääräinen samanaikainen toteuttaminen (esim. Viljanen teoksessa *Perusoikeudet*, 1999, s. 155). Mikael Hidénin mukaan (silloin perusoikeussäännökset sisältäneet) hallitusmuoto ei tuntenut perusoikeuksien eriarvoisuutta. Kollisiotilanteissa tarkoitus (oleellisesti) suojata jotakin

perusoikeutta voi oikeuttaa (lieviin) kajoamisiin toiseen perusoikeuteen (Hidén, Perusoikeudet Hallitusmuodon II luvussa, Oikeustiede–Jurisprudencia I:1971, s. 69–70, 84–87). Nykylainsäädännön mukaan Hidén on arvioinut asiaa samoin: jonkin oikeuden vähäinen loukkaus voi olla oikeutettua, jos sillä saavutetaan huomattava etu toiselle oikeudelle (teoksessa In memoriam Kari S. Tikka 1944–2006, 2007, s. 69).

Apulaisoikeusasiamies arvioi ratkaisussaan 1.3.2010 (dnro 2998/4/08) Ateneumin taidemuseon valokuvauskieltoa. Hän totesi, että valokuvaamisen rajoituksen tulee perustua lakiin. Toisaalta asian arvioinnissa oli otettava huomioon myös se, että taidemuseossa valokuvaamisessa ei liikuta aivan sananvapauden ydinalueella, eikä sen rajoittaminen tai kieltäminen ilman lain tukea siten merkitse tämän vapauden ydinalueen loukkaamista. Sananvapauden ydinaluetta on valtiosääntöoikeudellisesti ajatellen yhteiskunnallissävytteinen kansanvallan toteutukseen tähtäävä viestintä, jollaisesta taidemuseossa kuvaamisessa ei hänen mielestään ole kyse.

Apulaisoikeusasiamiehen mielestä henkilön ei taidemuseoon mennessään voida olettaa odottavan kovinkaan suurta yksityisyyttä taikka sitä, että hän ei missään tapauksessa tulisi kuvatuksi jossain yhteydessä siellä oleskellessaan. Tästä näkökulmasta hänen odotuksensa voidaan hyvin pitkälti rinnastaa liikenneasemilla oleskelevien odotuksiin. Näin ollen kuvauskieltoa ei hänen mielestään voitu perustella ainakaan muiden asiakkaiden yksityisyyden suojalla, koska taidemuseon yleisölle avoimessa tilassa oleskeleva henkilö ei lähtökohtaisesti ole paikalla sellaisella perusteella, joka nauttisi erityistä suojaa yksityisyyden suojan kannalta.

Arviointi

Totean ensinnäkin, että aikaisemmassa kannanotossani asiassa dnro 405/4/03 en ole arvioinut kuvauskieltoa turvatarkastustilassa vaan kuvausta koskenutta ohjeistusta yleisellä tasolla.

Totean vielä, että kuvaamista ja kuvamateriaalin myöhempää käyttöä on arvioitava erikseen. Jossakin tilanteessa kysymys voisi mahdollisesti olla rikoslain 24 luvun 8 §:ssä tarkoitettu yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä tai saman luvun 9 §:ssä tarkoitettu kunnianloukkauksesta, mikäli henkilöstä otettu kuva myös julkaistaisiin ilman tämän lupaa. Tällaisessakin tilanteessa itse kuvaaminen on voinut olla sallittua.

Liikenteen turvallisuusvirasto on esittänyt kiellon perusteeksi ensisijaisesti turvallisuusnäkökohdista. Turvallisuusnäkökohdista on säädetty EU:n turva-asetuksessa ja sen nojalla annetuissa komission täytäntöönpanoasetuksissa. Niissä ei ole määräyksiä kuvaamisen kieltämisestä turvatarkastusalueella. Myöskään ilmailulaki ei sääntele kuvaamista turvatarkastustilanteessa.

Näin ollen valokuvauksen kieltämiseen lentoturvallisuuden vaatimuksilla ei nähdäkseni ole oikeudellisia perusteita.

Kysymys onkin perusoikeuksien eli toisaalta sananvapauden ja toisaalta yksityiselämän suojan punninnasta. Tässä tapauksessa yksityisluonteinen kuvaaminen ei ole sananvapauden käytön ydinaluetta, mutta sen sijaan yksityisyyden suojan loukkaamisen kannalta voidaan liikkua ainakin lähempänä perusoikeuden ydinaluetta. Sananvapauden ydinaluetta on valtiosääntöoikeudellisesti ajatellen yhteiskunnallissävytteinen kansanvallan toteutukseen tähtäävä viestintä. Vaikka henkilöiden ei lentoaseman turvatarkastusalueella voida olettaa odottavan kovinkaan suurta yksityisyyttä näiden tilojen avoimuuden vuoksi, voidaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteenkin puuttuvan turvatarkastusmenettelyn tallentaminen kuvaan kokea yllätykselliseksi ja odottamattomaksi yksityiselämään puuttumiseksi.

Perusoikeuspunninnassa yksityiselämän suojaan liittyvät seikat siis puoltavat mahdollisuutta kieltää tai rajoittaa kuvaamista turvatarkastusalueella.

Perustuipa kuvauskielto yksityiselämän suojaan tai turvallisuusnäkökohtiin, valokuvaamisen rajoitusten on perustuttava lakiin. Muutkin perusoikeuksien yleiset rajoittamisedellytykset tulee ottaa huomioon, eli: Valokuvaamisen rajoittamista koskevasta lain säännöksestä tulisi ilmetä rajoitusten olennainen sisältö. Lisäksi valokuvaamisen rajoitusten tulisi olla hyväksyttäviä ja välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Valokuvaamisen rajoittaminen olisi sallittua ainoastaan, jos edellä mainittu tavoite ei olisi saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Valokuvaamisen rajoittaminen ei myöskään saisi mennä pidemmälle kuin olisi perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.

Kuvaamiskiello turvatarkastustiloissa perustuu Finavia Oy:n noudattamaan käytäntöön eikä siitä ole säädetty ilmailulaissa tai EU-lainsäädännössä. Näin ollen on arvioitava, voiko kuvaamiskiello perustua rikoslain 24 luvun 6 §:n salakatselua koskevaan rangaistussäännökseen.

Tässä asiassa ei ole kysymys rikoslain 24 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun kotirauhan suojaamasta paikasta taikka eräistä muista tiloista (käymälä, pukeutumistila tai muu vastaava paikka). Asiassa on arvioitava, tuleeko momentin toinen kohta sovellettavaksi. Kysymys on eittämättä lainkohdan tarkoittamasta virastorauhan piiriin kuuluvasta alueesta. Lisäedellytyksenä kuitenkin pykälän soveltamiselle on, että kyseiset paikat ovat yleisöltä suljettuja. Yleisöltä suljetulla paikalla tarkoitetaan paikkaan, johon yleisöllä ei ole pääsyä. Edellä selostetussa hallituksen esityksessä on tarkemmin kuvattu sitä, miten tällä säätelyllä tarkoitetaan.

Tässä tapauksessa on kysymys rajatun, turvatarkastukseen erotetun alueen valokuvaamisesta. Tälle alueelle ovat oikeutettuja pääsemään ainoastaan lentolipun lunastaneet turvatarkastukseen tulevat henkilöt. Heidänkin oleskelunsa ja liikkumisensa alueella on ohjattua ja turvatarkastuksen toteuttamisen edellyttämällä tavalla rajoitettua. Mielestäni tätä rajattua turvatarkastusaluetta voidaan pitää rikoslain 24 luvun 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla yleisöltä suljettuna. Kuvaamisen kiellettyvyys riippuu tällöin siitä, tapahtuuko kuvaaminen henkilön yksityisyyttä loukaten ja oikeudettomasti. Selvyyden vuoksi totean, että rajatun turvatarkastusalueen jälkeistä ns. turvalvottua aluetta, jolla on matkustajien käyttöön tarkoitettuja odotus-, ravintola- yms. tiloja, ei voida pitää edellä tarkoitettulla tavalla yleisöltä suljettuna.

Viittaan siihen, mitä olen edellä yksityisyyden suojan punninnan osalta todennut ja katson, että kuvaaminen voi turvatarkastustilanteessa loukata yksityisyyden suojaa lainkohdassa tarkoitettulla tavalla. Oikeudettomuusvaatimuksella tarkoitetaan, kuten edellä on todettu, tavanomaisesta poikkeavaa ja odottamatonta kuvaamista. Mielestäni turvatarkastuksen kohteena olevan henkilön luvaton kuvaamista voidaan pitää sellaisena.

Johtopäätökset

Käsitykseni mukaan turvatarkastuksen kohteena olevan henkilön kuvaaminen lentoaseman yleisöltä suljetulla rajatulla turvatarkastusalueella voi täyttää rikoslain salakatselua koskevan rikoksen tunnusmerkistön. Näin ollen Finavian tämän alueen kuvaamisen kieltämistä koskevat ilmoitukset ja rajoittamista koskevat ohjeet eivät ole lainvastaisia. Näin ollen kantelu ei anna aiheutta toimenpiteisiini.

Saatan kuitenkin tässä kuvaamisen oikeudellisesta arvioinnista esittämäni näkemykset Finavian ja Liikenteen turvallisuusviraston tietoon.

Lähetän tämän päätökseni myös liikenne- ja viestintäministeriölle tiedoksi.